

Uniwersytet Śląski
Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji
Egzamin doktorski
Dyscyplina podstawowa – pedagogika
Dyscyplina dodatkowa – filozofia

Podstawy prawne

1. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz postępowaniu o nadanie tytułu profesora z dnia 03.10.2014r.
2. Wewnętrzny Regulamin Przewodów Doktorskich przeprowadzanych w Uniwersytecie Śląskim, Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie.

pkt. 5. Po otrzymaniu przynajmniej jednej pozytywnej recenzji doktorant może przystąpić do egzaminów z: języka obcego nowożytnego, filozofii oraz kierunkowego. Rada Wydziału powołuje komisje przeprowadzające egzaminy doktorskie w zakresie:

- a) dyscypliny podstawowej odpowiadającej tematowi rozprawy doktorskiej – w składzie co najmniej czterech osób posiadających tytuł profesora lub stopień doktora habilitowanego, w tym promotora (i ewentualnie kopromotora bez prawa głosu);*
- b) dyscypliny dodatkowej – w składzie co najmniej trzech osób, z których co najmniej jedna posiada tytuł lub stopień doktora habilitowanego w zakresie tej dyscypliny naukowej;*
- c) nowożytnego języka obcego – w składzie co najmniej trzech osób, z których co najmniej jedna naucza tego języka w szkole wyższej;*

Egzaminy doktorskie oceniane są w skali od 2 do 5.

W celu sprawdzenia wiedzy teoretycznej doktorantowi odpowiednio wcześniej zostanie udostępniona wyselekcjonowana lista zagadnień, odnoszących się do dyscypliny podstawowej – pedagogiki oraz dyscypliny dodatkowej – filozofii. W ramach zagadnień pytania będą uszczegółowione przez komisję, przed którą będzie odbywał się egzamin. Doktorant powinien wykazać się wiedzą i umiejętnością formułowania poprawnej wypowiedzi (wypowiedź syntetyzująca, złożona). Powinien stosować również fachową, specjalistyczną terminologię, właściwą dla pedagogiki oraz filozofii jako dyscyplin naukowych oraz ich subdyscyplin.

Dyscyplina podstawowa – pedagogika

Wykaz zagadnień egzaminacyjnych i lektur

I. PODSTAWOWE DYSCYPLINY PEDAGOGICZNE

1. Pedagogika ogólna
2. Historia oświaty i wychowania oraz doktryn pedagogicznych
3. Teoretyczne podstawy wychowania
4. Dydaktyka ogólna (i technologia kształcenia)

Zagadnienia

1. Pedagogika i jej rozwój jako zespołu nauk o wychowaniu.
2. Charakter i miejsce pedagogiki wśród innych nauk.
3. Klasyfikacja nauk pedagogicznych – różne ujęcia i modele.
4. Struktura i działy pedagogiki.
5. Wychowanie jako przedmiot pedagogiki.
6. Aparatura pojęciowa pedagogiki.
7. Charakterystyka funkcji pedagogiki jako nauki o wychowaniu.
8. Wielość języków pedagogiki a problem jej tożsamości.
9. Główne nurty w pedagogice i przemiany edukacyjne ostatnich dziesięcioleci (pedagogika: hermeneutyczna, dialogu, personalistyczna, humanistyczna, emancypacyjna, alternatywna).
10. Współczesne nurty radykalnej krytyki szkoły (konceptje: deskolaryzacji społeczeństwa, odtwarzania kultury społecznej przez system oświatowy, pedagogii krytycznej, antypedagogiki).
11. Przemiany w naukach i organizacji szkolnictwa po utracie niepodległości przez państwa Hellady.
12. Szkolnictwo w średniowieczu – ogólna charakterystyka.
13. Przedstawiciele myśli pedagogicznej polskiego Odrodzenia.
14. Myśl pedagogiczna okresu reformacji i kontrreformacji.
15. Myśl pedagogiczna czasów nowożytnych (J. A. Komeński, J. Locke, J. Fenelon, A. H. Francke).
16. Programy reform szkolnych państw europejskich w wieku XIX (Niemcy, Anglia, Francja).
17. Pedagogika państw uprzemysłowionych (J. Dewey, G. Kerschensteiner).
18. Przedstawiciele polskiej myśli pedagogicznej XIX wieku (E. Estkowski, B. Trentowski, J. W. Dawid).
19. Dydaktyka jako nauka i jej związek z innymi dyscyplinami pedagogicznymi.
20. Pojęcie celu i źródła celów edukacyjnych.
21. Procesy nauczania i uczenia się.
22. Uwarunkowania osiągnięć szkolnych uczniów.
23. Tendencje innowacyjne we współczesnej szkole.
24. Humanistyczny a technologiczny system kształcenia.

Literatura zalecana:

- Hejnicka-Bezwińska T.: *Pedagogika ogólna*. Warszawa 2008, WAiP.
- Historia wychowania*. Red. J. Hellwig. Warszawa 1994, Eruditus.
- Kot S.: *Historia wychowania*. T. 1-2. Warszawa 1994, „Żak”.
- Lewowicki T.: *O tożsamości, kondycji i powinnościach pedagogiki*. Warszawa – Radom 2007, ITE.
- Nowak M.: *Teorie i koncepcje wychowania*. Warszawa 2008, WAiP.
- Okoń W.: *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa 2003, „Żak”.
- Pedagogika. Podręcznik akademicki*. T.1-2. Red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski. Warszawa 2003, PWN.
- Śliwerski B.: *Współczesne teorie i nurty wychowania*. Kraków 2010, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

II. SZCZEGÓŁOWE DYSCYPLINY PEDAGOGICZNE

1. Pedagogika społeczna
2. Pedagogika specjalna
3. Pedagogika porównawcza

4. Pedeutologia
5. Metody badań pedagogicznych

Zagadnienia

1. Pedagogika społeczna w strukturze pedagogiki jako dyscypliny naukowej oraz jako wyodrębniająca się praktyka w sferze opieki i pomocy społecznej.
2. Wymiary pedagogiki społecznej (humanistyczny, społeczno-kulturowy, aksjologiczny).
3. Sens i znaczenie działania społecznego w pedagogice społecznej.
4. Organizowanie sił społecznych i rzeczowych składników środowiska na rzecz dzieci, młodzieży i osób niewydolnych – pomoc, profilaktyka, wsparcie społeczne.
5. Zróżnicowanie przestrzeni życia – współczesne wyzwania pedagogiki społecznej.
6. Pedagogika specjalna – jej subdyscypliny, cele, podmiot i przedmiot oddziaływań.
7. Pojęcie, typy i modele niepełnosprawności oraz ich ewolucja a paradygmaty pedagogiki specjalnej.
8. Pojęcie specjalnych potrzeb edukacyjnych. Systemy kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Polsce.
9. Pedagogiczne aspekty diagnozy uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi a przemiany kształcenia specjalnego.
10. Wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych – typy i ewolucja procesów wspierania, instytucje wspierające.
11. Pedagogika porównawcza jako subdyscyplina pedagogiczna – przedmiot, zadania, funkcje, terminologia.
12. Badania interdyscyplinarne w pedagogice porównawczej.
13. Polityka oświatowa a pedagogika porównawcza.
14. Teoretyczno-metodologiczne koncepcje pedagogiki porównawczej na świecie.
15. System edukacji w Polsce na tle przemian oświatowych w krajach europejskich i pozaeuropejskich.
16. Pedeutologia – geneza i historia.
17. Koncepcje kształcenia nauczycieli.
18. Rozwój zawodowy nauczyciela.
19. Ewolucja funkcji zawodowych nauczyciela.
20. Współczesne orientacje w edukacji nauczycielskiej.
21. Typy badań pedagogicznych.
22. Etapy procesu badawczego.
23. Formułowanie problemów badawczych i hipotez.
24. Rodzaje zmiennych – ich konceptualizacja i operacjonalizacja.
25. Metody ilościowe i jakościowe.
26. Orientacje w metodologii współczesnej pedagogiki.

Literatura zalecana:

- Konarzewski K.: *Jak uprawiać badania oświatowe. Metodologia praktyczna*. Warszawa 2000, WSiP.
- Krause A.: *Współczesne paradygmaty pedagogiki specjalnej*. Kraków 2010, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Kubinowski D.: *Jakościowe badania pedagogiczne. Filozofia – Metodyka – Ewaluacja*. Lublin 2010, UMCS.
- Kwiatkowska H.: *Pedeutologia*. Warszawa 2008, WAiP.
- Lewowicki T.: *Problemy kształcenia i pracy nauczycieli*. Warszawa – Radom 2007, ITE-PIB.
- Marynowicz-Hetka E.: *Pedagogika społeczna*. T. 1-2. Warszawa 2007, PWN.
- Pachociński R.: *Pedagogika porównawcza: podręcznik akademicki*. Warszawa 2007, „Żak”.
- Pedagogika specjalna*. Red. W. Dykcik. Poznań 2006, UAM.
- Průcha J.: *Pedagogika porównawcza. Podstawy międzynarodowych badań oświatowych: podręcznik akademicki*. Warszawa 2006, PWN.

Radziewicz-Winnicki A.: *Pedagogika społeczna*. Warszawa 2008, WAiP.

Literatura uzupełniająca

- Ablewicz K.: *Teoretyczne i metodologiczne podstawy pedagogiki antropologicznej. Studium sytuacji wychowawczej*. Kraków 2003, UJ.
- Brezinka W.: *Wychowanie i pedagogika w dobie przemian kulturowych*. Kraków 2005, WAM.
- Bruner J.: *Kultura edukacji*. Kraków 2006, „Universitas”.
- Czerepaniak-Walczak M.: *Pedagogika emancypacyjna*. Gdańsk 2007, GWP.
- Dudzikowa M., Czerepaniak-Walczak M. (red.): *Wychowanie. Pojęcia. Procesy. Konteksty. Interdyscyplinarne ujęcie*. T. 1-5. Gdańsk 2008, GWP.
- Gutek G. L.: *Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji*. Gdańsk 2003, GWP.
- Jaworska-Witkowska M.: *Ku kulturowej koncepcji pedagogiki. Fragmenty i ogarnięcie*. Kraków 2009, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Krawiec B.: *Konfrontacja mitów oświatowych z komparatystyką pedagogiczną*. Kraków 2007, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Kupisiewicz Cz.: *Z dziejów teorii i praktyki wychowania. Podręcznik akademicki*. Kraków 2012, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Kuźma J., Morbitzer J. (red.): *Nauki pedagogiczne w teorii i praktyce edukacyjnej*. T. I-II. Kraków 2003, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Kuźma J.: *Nauka o szkole. Studium monograficzne. Zarys koncepcji*. Kraków 2011, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Kwieciński Z.: *Tropy – Ślady – Próby. Studia i szkice z pedagogii pogranicza*. Poznań – Olsztyn 2000, „Edytor”.
- Kwieciński Z. (red.): *Alternatywy myślenia o/dla edukacji: wybór tekstów*. Warszawa 2000, IBE.
- Lewowicki T. (red.): *Pedagogika we współczesnym dyskursie humanistycznym*. Kraków 2004, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Lewowicki T. (red.): *„Gorące” problemy edukacji w Polsce*. Warszawa 2007, Wyd. Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP.
- Lewowicki T., Ogrodzka-Mazur E., Szczurek-Boruta A. (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Melosik Z., Śliwerski B. (red.): *Edukacja alternatywna w XXI wieku*. Kraków 2010, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Melosik Z., Szkudlarek T.: *Kultura, tożsamość i edukacja. Migotanie znaczeń*. Kraków 2010, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Nalaskowski A.: *Pedagogiczne złudzenia, zmyślenia, fikcje*. Kraków 2009, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Nikitorowicz J.: *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa 2009, WAiP.
- Potulicka E., Rutkowiak J.: *Neoliberalne uwikłania edukacji*. Kraków 2010, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Piekarski J., Urbaniak-Zajęc D., Szmidt K.J. (red.): *Metodologiczne problemy tworzenia wiedzy w pedagogice. Oblicza akademickiej praktyki*. Kraków 2010, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Rutkowiak J., Wajsprych D. (red.): *Między negacją a afirmacją – czy kryzys oddziaływań pedagogicznych?* Kraków 2012, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Śliwerski B. (red.): *Pedagogika*. T.1-4. *Podstawy nauk o wychowaniu*. Gdańsk 2006, GWP.
- Śliwerski B. (red.): *Pedagogika alternatywna*. T. 1-2. Kraków 2007, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Śliwerski B.: *Współczesna myśl pedagogiczna. Znaczenia, klasyfikacje, badania*. Kraków 2009, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Witkowski L.: *Edukacja i humanistyka. Nowe (kon)teksty humanistyczne dla nowoczesnych nauczycieli*. Warszawa 2000, IBE.
- Witkowski L.: *Między pedagogiką, filozofią i kulturą: studia, eseje, szkice*. Warszawa 2007, IBE.
- Wołoszyn S.: *Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku. Próba syntetycznego zarysu na tle powszechnym*. Kielce 1998, Dom Wydawniczy „Strzelec”.

Dyscyplina dodatkowa – filozofia
Wykaz zagadnień egzaminacyjnych i lektur

EGZAMIN OBEJMUJE PODSTAWOWE DYSCYPLINY FILOZOFICZNE:

1. Historia filozofii
2. Teoria poznania
3. Ontologia/metafizyka
4. Antropologia filozoficzna
5. Etyka

Zagadnienia

1. Filozofia a nauki szczegółowe i religia.
2. Filozofia w epoce przedsokratejskiej i wysuwane przez nią zagadnienia.
3. Sofiści i Sokrates. Powstanie filozofii moralnej.
4. Filozofia Platona – teoria idei, koncepcja państwa i piękna.
5. Filozofia pierwsza i filozofia praktyczna (etyka, polityka) u Arystotelesa.
6. Koncepcje etyczne i ich uzasadnienie w epikureizmie, stoicyzmie, sceptycyzmie i cynizmie.
7. Bóg, człowiek, dzieje w filozofii św. Augustyna.
8. Koncepcja bytu i człowieka w filozofii św. Tomasza z Akwinu
9. Przedstawiciele i główne problemy filozofii średniowiecznej.
10. Nowożytny racjonalizm i jego krytycy (R. Descartes, B. Spinoza, G.W. Leibniz, B. Pascal).
11. Główne problemy angielskiego Oświecenia.
12. Myśl francuskiego Oświecenia (Wolter, D. Diderot, J.O. de La Mettrie, C.A. Helvetius, J.J. Rousseau).
13. Filozofia krytyczna i etyka powinności I. Kanta.
14. Filozoficzne ujęcie dziejów (G.W.F. Hegel, A. Comte).
15. Główne idee polskiego mesjanizmu (J.M. Hoene-Wroński, A. Towiański, A. Cieszkowski)
16. Filozofia życia i przełom antypozytywistyczny (A. Schopenhauer, F. Nietzsche, W. Dilthey, H. Bergson).
17. Filozofia w Polsce w XX wieku (przedstawiciele Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, R. Ingarden).
18. Współczesna myśl chrześcijańska (E. Mounier, G. Marcel, J. Maritain, K. Wojtyła).
19. Koncepcja człowieka w egzystencjalizmie (S. Kierkegaard, J.P. Sartre, M. Heidegger, K. Jaspers, A. Camus).
20. Hermeneutyka jako filozofia i metoda interpretacji (H.G. Gadamer, P. Ricoeur).
21. Współczesne koncepcje etyczne (M. Scheler, E. Lévinas, K. Wojtyła, A. MacIntyre).
22. Spór o źródła i granice poznania.
23. Klasyczne i nieklasyczne teorie prawdy.

Literatura zalecana:

- Ajdukiewicz K., *Język i poznanie*, t. I-II, PWN, Warszawa 1985..
- Ajdukiewicz K., *Zagadnienia i kierunki filozofii*, (różne wydania).
- Anzenbacher A., *Wprowadzenie do filozofii*, UNUM, Kraków 1985.
- Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, [w:] tenże, *Dzieła wszystkie*, t. V, PWN, Warszawa 2000.
- Baczko B. (red.), *Filozofia francuskiego Oświecenia*, PWN, Warszawa 1961.
- Bergson H., *Ewolucja twórcza*, Zielona Sowa, Kraków 1985.
- Comte A., *Rozprawa o duchu filozofii pozytywnej*, (różne wydania)
- Copleston F., *Historia filozofii*, t. I-IX (różne wydania).
- Czeżowski T., *Główne zasady nauk filozoficznych*, Szczęśny i S-ka, Toruń 1946.
- Czeżowski T., *O metafizyce, jej kierunkach i zagadnieniach*, Antyk, Kęty 2010.
- Dąmbska I., *Zarys historii filozofii greckiej*, (różne wydania).
- Descartes R., *Medytacje o pierwszej filozofii*, PWN, Warszawa 1958.
- Dilthey W., *O istocie filozofii*, PWN, Warszawa 1987

- Fromm E., *Ucieczka od wolności*, PWN, Warszawa 2003
- Gadamer H.G., *Rozum, słowo, dzieje*, PWN, Warszawa 2000
- Gajda J., *Sofiści*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1989.
- Gilson E., *Elementy filozofii chrześcijańskiej*, Pax, Warszawa 1965.
- Gilson E., *Wprowadzenie do nauki św. Augustyna*, PWN, Warszawa 1953.
- Hegel G.W.F., *Wykłady z filozofii dziejów*, PWN, Warszawa 1958
- Hume D., *Traktat o naturze ludzkiej*, Warszawa 1963
- Ingarden R., *Książeczka o człowieku*, Kraków 2001
- Ingarden R., *U podstaw teorii poznania*, Warszawa 1971.
- Kant I., *Krytyka czystego rozumu*, Warszawa 1986
- Kant I., *Uzasadnienie metafizyki moralności*, Warszawa 1984
- Kierkegaard S., *Choroba na śmierć. Bojaźń i drżenie*, Warszawa 1982
- Kołąkowski L., *Filozofia pozytywistyczna. Od Hume'a do Koła Wiedeńskiego*, PWN, Warszawa 2009.
- Kroński T., *Rozważania wokół Hegła*, Warszawa 1960.
- Kuderowicz Z. (red.), *Filozofia XX wieku*, PWN, Warszawa 2002.
- Leibniz G.W., *Nowe rozważania dotyczące rozumu ludzkiego*, Warszawa 1955.
- Lévinas E., *Całość i nieskończoność*, PWN, Warszawa 2012.
- Locke J., *Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego*, Warszawa 1955.
- MacIntyre A., *Dziedzictwo cnoty*, PWN, Warszawa 1996.
- MacIntyre A., *Krótką historia etyki*, Warszawa 2002.
- Marcel G., *Być i mieć*, Warszawa 1998
- Michalski K., *Heidegger i filozofia współczesna*, PIW, Warszawa 1998.
- Mounier E., *Co to jest personalizm?*, Kraków 1960.
- Nietzsche F., *Tako rzecze Zaratustra*, Warszawa 1990.
- Pascal B., *Myśli*, Warszawa 1997.
- Reale G., *Historia filozofii starożytnej*, t. I-V, Lublin 1997.
- Ricoeur P., *Egzystencja i hermeneutyka*, Warszawa 1985.
- Sartre J.-P., *Egzystencjalizm jest humanizmem*, Warszawa 1998.
- Scheler M., *Resentyment a moralność*, Warszawa 2008.
- Spinoza B., *Etyka*, Warszawa 1991.
- Swieżawski S., *Święty Tomasz na nowo odczytany*, Znak, Kraków 1966.
- Swieżawski, *Dzieje europejskiej filozofii klasycznej*, PWN, Warszawa 2000
- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, t. I-III, (różne wydania)
- Walicki A. (red.), *Zarys dziejów filozofii polskiej 1815-1918*, PWN, Warszawa 1983
- Walicki A., *700 lat myśli polskiej. Filozofia i myśl społeczna w latach 1831-1864*, PWN, Warszawa 1977
- Walicki A., *Filozofia a mesjanizm*, PIW, Warszawa 1970.
- Wąsik W., *Historia filozofii polskiej*, t. I-II, Pax, Warszawa 1959.
- Wojtyła K., *Osoba i czyn*, Kraków 1985.
- Woleński J., *Filozoficzna Szkoła Lwowsko-Warszawska*, PWN, Warszawa 1985.